

accountant

JANUARI 2015

Gevolgen fiscale eenheid voor pensioen in extern eigen beheer

Splitsing geeft lucht

De waardering van de pensioenverplichting levert bij het aangaan van een fiscale eenheid tussen pensioenlichaam en werkgever-bv nogal wat knelpunten op. Splitsing van de pensioenverplichting kan lucht geven.

Corey Dekkers*

Bij pensioenopbouw in extern eigen beheer bepaalt de vraag of pensioenlichaam en werkgever-bv een fiscale eenheid vormen, hoe de pensioenverplichting moet worden gewaardeerd. Een complexe zaak, zeker als ook sprake is van een indexatieverplichting. In dit artikel worden de gevolgen van het aangaan van een fiscale eenheid in kaart gebracht.

Zonder fiscale eenheid moet de werkgever-bv de aan het pensioenlichaam verschuldigde koopsom ten laste brengen van het resultaat. Die aftrek wordt enigszins beperkt als er indexatielasten zijn betaald, omdat de jaarwinstbepalingen van artikel 3.26-3.28 Wet IB 2001 van toepassing zijn. De kosten van indexatie moeten worden geactiveerd op de balans en ze kunnen pas als last worden genomen als de indexatie zich werkelijk voordoet.

Een nuance in die aftrekbeperking volgt uit artikel 3.28 Wet IB 2001: bij een rekenrente van 4 procent of hoger wordt geen indexatieverplichting verondersteld. Is de rekenrente lager dan 4 procent, dan hoeft alleen de werkelijke indexatielast te worden geactiveerd, en niet het verschil tussen 4 procent en de gehanteerde lage rekenrente, zo beslisten de Gerechtshoven Den Haag en Den Bosch.

Voor het pensioenlichaam geldt dat zonder fiscale eenheid met de werkgever-bv de pensioenverplichting moet worden gewaardeerd volgens de grondslagen van het tarief zoals dat in de financieringsovereenkomst is bepaald. Op grond van de jaarwinstbepaling is de minimale rekenrente 4 procent. Ook moeten recente sterftetafels zonder leeftijdsterugstellingen worden gebruikt. Voor een eventuele indexatieverplichting mag een voorziening worden gevormd, en ook een voor het risico van vooroverlijden.

'IN EEN FISCALE EENHEID WORDT HET PENSIOEN GEWAARDEERD ALSOF HET INTERN WORDT BEHEERD.'

SAMENVOEGEN: EN DAN?

Het aangaan van een fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting (Vpb) biedt onder meer het voordeel dat onderlinge transacties tussen vennootschappen binnen de fiscale eenheid niet in het fiscale resultaat tot uitdrukking komen. Dit geldt ook voor de betaalde pensioenpremies. Er is sprake van één belastingplichtige en dus vindt waardering van het pensioen plaats als betreft het intern eigen beheer.

Bij extern eigen beheer zonder fiscale eenheid moet de werkgever-bv het gedeelte van de toekomstige indexatielast onder de 4 procent activeren, zo werd hierboven duidelijk. Wat moet er met die indexatielast gebeuren bij samenvoeging? En wat zijn de gevolgen voor de pensioenverplichting voor de pensioen-bv?

Hoofregel is dat bij het aangaan van de fiscale eenheid het fiscale vermogen en de werkzaamheden van de dochtermaatschappij (de werkgever-bv) geacht worden deel uit te maken van het vermogen en de werkzaamheden van de moedermaatschappij (artikel 15 lid 1 Wet Vpb). De moedermaatschappij moet bij samenvoeging de fiscale waarde van de activa en passiva van de dochtermaatschappij voortzetten voor de waarde zoals die luidde voorafgaand aan de voeging. De moedermaatschappij zal het activum vooruitbetaalde indexatielasten voor de fiscale waarde moeten voortzetten.

Dit geldt ook voor de pensioenverplichting. Bij het opstellen van de openingsbalans moet de waarde van pensioenverplichting worden vastgesteld

volgens dezelfde waarderingsystematiek die voorafgaand aan voeging werd gehanteerd (artikel 6, tweede lid, Besluit fiscale eenheid 2003). Dit geldt ook voor de hoogte van de te activeren indexatielasten. Na voeging wordt deze waarderingsystematiek verder voortgezet, tenzij goedkoopmansgebruik zich hiertegen verzet (Art. 9 Besluit fiscale eenheid 2003).

EVENTUELE WAARDESPRONG

Door de voeging worden de fiscale activa en passiva van de dochtermaatschappij onderdeel van de fiscale balans van de moedermaatschappij. Deze komen in de plaats van het activum deelneming. Het fiscale vermogen van de dochtermaatschappij hoeft niet gelijk te zijn aan de waarde deelneming die door de moedermaatschappij voorafgaand aan de voeging op de balans is gewaardeerd. De dochtermaatschappij moet immers worden gewaardeerd tegen de waarde in het economische verkeer en dat kan tot verschillen leiden. Een eventuele waardensprong zal overigens het fiscale resultaat van de moedermaatschappij niet raken, omdat de deelnemingsvrijstelling van toepassing is.

'SPLITSING VAN DE PENSIOENVERPLICHTING IS EEN ALTERNATIEF VOOR VRIJVAL OF BEVRIEZING.'

Het activum vooruitbetaalde indexatielasten mag niet worden gesaldeerd met de pensioenverplichting. Het komt integraal terug op de balans van de pensioen-bv. Bij het aangaan van de fiscale eenheid is het uitgangspunt dat de fiscale activa door de werkgever-bv worden overgenomen, behoudens onderlinge vorderingen en schulden. Deze moeten worden geëlimineerd. Omdat het hier niet gaat om onderlinge vorderingen en schulden, zal het activum bij voeging dus moeten verschijnen op de fiscale balans van de pensioen-bv. De fiscale pensioenverplichting zal voor en na voeging gelijk zijn.

Het aangaan van de fiscale eenheid is ook geen aanleiding de geactiveerde vooruitbetaalde indexatielasten in mindering te brengen op het resultaat van de werkgever-bv. Fiscaal wordt de onderneming voortgezet. Het feit dat het activum vooruitbetaalde indexatielasten overgaat van de werkgever-bv naar de pensioen-bv, leidt ook niet tot totaalwinst. Er is geen sprake van eindafrekening. In het kader van de jaarwinst blijft het activum dus bestaan. Op basis van artikel 3.26 lid 2 Wet IB 2001 kan deze actiefpost pas in mindering komen op het resultaat op het moment dat het pensioen daadwerkelijk wordt geïndexeerd.

Eenmaal gevoegd zal de betaling van de pensioenkoopsommen binnen de fiscale eenheid bij de fiscale winstbepaling worden genegeerd, ze zijn non-existent. De betaling van de pensioenkoopsommen beïnvloedt de winst van de fiscale eenheid niet. Dat wil echter niet zeggen dat de werkgever-bv geen koopsom verschuldigd is aan de pensioen-bv. Op grond van de civiel-juridische financieringsovereenkomst blijft deze verplichting bestaan.

EEN STELSELWIJZIGING?

Na voeging wordt de pensioenverplichting gewaardeerd overeenkomstig de rekenregels van intern eigen beheer. Dit leidt tot een vrijval van de pensioenverplichting, omdat voor de opgebouwde pensioenaanspraken tot voeging niet langer de toekomstige indexatieverplichting en het risico van vooroverlijden gewaardeerd mogen worden. In het kader van de balanscontinuïteit is deze vrijval fiscaal geoorloofd zolang goedkoopmansgebruik zich hiertegen niet verzet. Voorwaarde is wel dat met de wijziging geen incidenteel voordeel wordt behaald en dat nadien een bestendige gedragslijn wordt gevolgd.

Is de wijziging in het waarderen van de pensioenverplichting voldoende om te spreken van een stelselwijziging? Het systeem van winstberekening verandert immers niet. In beide situaties wordt de pensioenverplichting gewaardeerd op basis van min of meer dezelfde actuariële grondslagen. In de rechtspraak is niets te vinden over de vraag of het wijzigen van de pensioenopbouw van intern naar extern eigen beheer en visa versa leidt tot een stelselwijziging.

In het verleden heeft de wetgever meermalen besloten (in 1995 en in 2004) dat bij een stelselwijziging de pensioenverplichting moet worden bevroren, om een vrijval ervan te voorkomen. Een arrest uit 2006 (HR 14 april 2006, BNB 2006/278) en een besluit van de staatssecretaris uit 2008 (3 juli 2008, CPP2008/447M) leiden tot een verschil in het waarderen van de pensioenverplichting tussen intern en extern eigen beheer. Het ligt naar mijn mening voor de hand dat dit leidt tot stelselwijziging, omdat het systeem van de winstberekening daadwerkelijk is gewijzigd. Na voeging kan immers geen rekening meer gehouden worden met het waarderen van de indexatieverplichting en het risico op vooroverlijden. Dit terwijl juridisch gezien de koopsom daarvoor nog wel ontvangen wordt. Volgens de eerder genoemde besluiten van de wetgever zou de pensioenverplichting dan moeten worden bevroren en vindt er geen vrijval plaats. Pas als deze stand van de verplichting wordt overschreden, is er weer ruimte voor dotatie.

GOED KOOPMANSGEBRUIK?

Het laten vrijvallen van de pensioenverplichting als gevolg van het herwaarderen van de pensioenverplichting na voeging, lijkt in strijd te zijn met het begrip goed koopmansgebruik. Volgens het voorzichtigheidsprincipe dient de winst pas genomen te worden als deze wordt gerealiseerd. Hoewel in deze situatie de vrijval tot winst leidt, is het allerminst zeker dat deze winst definitief is. De onzekerheid ligt in het feit dat de waarde van de pensioenverplichting door actuariële wijzigingen in de toekomst aan verandering onderhevig is. Verzwaring van de actuariële grondslagen leidt immers tot verhoging van de pensioenverplichting. Daarom kan worden gesteld dat ook in het kader van goed koopmansgebruik de pensioenverplichting niet vrij hoeft te vallen.

Zojuist is al beschreven dat de wetgever bij stelselwijziging van het waarderen van de pensioenverplichting heeft aangegeven dat de pensioenverplichting moet worden bevroren op de stand zoals die is op het moment van het wijzigen van het waarderingstelsel. Door deze bepaling kan pas weer worden gedoteerd aan de pensioenverplichting als de waarde van de bevroren pensioenverplichting wordt overschreden.

Maar is bevroren van de totale pensioenverplichting wel de correcte optie? Dit lijkt namelijk strijdig met het matchingprincipe. Op basis van het matchingprincipe worden de kosten zo veel mogelijk toegerekend aan de periode waarin samenhangende opbrengsten worden behaald. Door het bevroren van de pensioenverplichting worden de daadwerkelijke kosten niet meer toegerekend in het jaar dat de kosten ook daadwerkelijk zijn gemaakt. Ondanks de fiscale eenheid is de dochtermaatschappij juridisch gezien nog steeds de jaarlijkse pensioenkoopsommen verschuldigd.

SPLITSING PENSIOENVERPLICHTING

Om te zorgen dat de jaarlijkse dotatie als last wordt toegerekend aan het jaar van doteren, dient de bestaande pensioenverplichting op het moment van voegen te worden gesplitst in 2 voorzieningen.

De eerste voorziening is de pensioenverplichting van de opgebouwde aanspraken op het moment van voegen, gewaardeerd tegen een rekenrente van 4 procent waarbij rekening is gehouden met recente sterftetafels zonder leeftijdssterugstelling, exclusief de indexatieverplichting en het risico op vooroverlijden.

De tweede voorziening is het verschil tussen deze pensi-

oenverplichting en de pensioenverplichting op de openingsbalans.

In feite is de tweede voorziening niet anders dan de gewaardeerde indexatieverplichting en het risico op het vooroverlijden dat al stond gewaardeerd op de balans van de pensioen-bv tot het moment van aangaan van de fiscale eenheid. Deze tweede voorziening wordt bevroren en niet meer verhoogd zolang sprake is van een fiscale eenheid. Op deze wijze vindt er geen vrijval plaats van de pensioenverplichting. De eerste voorziening is de voorziening zoals deze zou zijn als altijd sprake zou zijn geweest van intern eigen beheer. Hierdoor blijft het mogelijk om jaarlijks aan de pensioenverplichting te doteren. Deze dotatie wordt dan in mindering gebracht op het resultaat in het jaar waarin de pensioendotatie ontstaat. Dit sluit goed aan bij het realisatie- en matchingprincipe van goedkoopmansgebruik, waar de last wordt toegerekend aan kalenderjaar waarin de last ontstaat.

'HET AANGAAN VAN EEN FISCALE EENHEID LEIDT VEELAL TOT EEN STELSELWIJZIGING.'

VOORDELEN

Het aangaan van de fiscale eenheid biedt vooral voordelen als de pensioenopbouw juridisch gescheiden moet blijven van de vennootschap waarin de dga werkzaam is, zonder de fiscale nadelen van extern eigen beheer. Fiscaal wordt het pensioen dan opgebouwd alsof sprake is van één vennootschap terwijl juridisch het pensioenvermogen toch is afgezonderd van het vermogen waarin de materiële onderneming wordt gedreven. Tijdens de periode van de fiscale eenheid is de werkgever-bv civielrechtelijk de daadwerkelijke koopsom verschuldigd aan de pensioen-bv. Fiscaal bestaat deze transactie niet en wordt de pensioenverplichting gewaardeerd volgens de rekenregels van intern eigen beheer.

Dit leidt tot een stelselwijziging als voorafgaand aan de voeging sprake was van extern eigen beheer. Uit de wetshistorie lijkt dat de wetgever is zo'n situatie de voorkeur heeft de volledige pensioenverplichting te bevroren. Dotatie is pas mogelijk als de stand wordt overschreden. Door na de voeging de pensioenverplichting te splitsen in twee afzonderlijke verplichtingen blijft het mogelijk jaarlijks te doteren en wordt het nadeel van bevroren ontlopen.

Noot

* Corey Dekkers is senior pensioenspecialist bij Pensioennavigator BV